

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT IV.

De

Purgantibus non vsitatis.

VT igitur selectus instituatur, operæ pretium est conferre inter se purgantia, & quæ in praxi horum titulum mereantur, quæ minus, dispicere; præstat enim paucis selectis adsuescere ingenium, quam confusis pluribus inerrare. Qui bene distinguit, bene docet, & discit, & medicatur. Qui vero bene cognoscit medicamenta, bene curat.

Sermo vero est imprimis de purgantibus primariis & bases vicem sustinentibus, adeoque omnia & singula non in exilium mittuntur reliqua, satis est, non demandandam hisce primam purgandi provinciam, idque paulo rigorosius, vt tanto magis ad selectum invitentur diligentes.

Sic Terebinthina non tam Veneta, quam Cypria vera vires quidem habet purgantes, ad ℥℥. dosi ab autoribus protracta, qui tamen vsus & dosi paulo est rarior, imo inusitata in praxi selecta & purgandi fine. Adhibetur vero, abstergendi & sanandi vsu, vtiliter in affectibus renum & genitalium, vt calculo, gonorrhœa, &c. vel in bolo cum cassia, vel in colostrum cum ovi vitello redacta. Audit *καροσβίμαχ*, vnde tenerioribus minus convenit. Consultabamus aliquando tres medici de calculo Serenissimæ personæ, vna ventriculi debilitate conjuncta insigni. Medico vno suadente terebinthinam, illo cum symptomate, dissensimus, præsertim in substantia, & delicati palati agra. Alias etiam *MP.* de terebinthina commode vsurpantur.

Polypodium, ab electione quernum, leniens quidem est melancholico humori dicatum, vnde decocta & infusa aperientia melanagoga ad ℥ij. iij. ℥℥. ingreditur, imprimis in affectibus pettoris, tussi, melancholia hypochondriaca & scabie, magis tamen est secundarium & alterans, quam purgans.

Semen

Semen Psyllii mucilaginum basis, ad linimenta pro linguâ fissâ & aridâ, ad vlcera & dolorem, à lacte esulæ oriundum, constituit antidotum, de quo vid. *Rolsinc. l. de purg.* Interno pro vsu, imprimis purgante, exulat hodiè.

Viola quoque relata inter purgantia, procul dubio à primoribus artis inuentoribus ad temperandam purgantium caliditatem & acrimoniam addita, vnde & fl. 4. cord. commodè infusa ingrediuntur purgantia; inde in classem ipsam purgantium irrepit. Preparata exin sirupus vel mel viol. in clysteribus conveniunt, Trochisci diaion, seu è violis solutiui exoleti sunt, vim purgandi mutuantes à turpetho, scammon. & mannâ. Semen in emulsione quidem purgat, attamen magis pro remedio efficacissimo ad ischuriam commendatur.

Florum acacia & perscorum eadem ferè est ratio. E *sambucinis* turjones primo vere germinantes acètarium constituunt purgans, sed rusticum, & ut plurimum emeticum simul, quam vim variare quidam volunt pro decerpenti modo, prout *αρω* vel *αρω* id fiat, magis tamen adscribendum id omne dispositioni humorum. Reliqua etiam memorata, ut & *☉* sambuci viridescens, quod in philtis commendant pro emetico, consultius omitteruntur, & pro vsu alterante, traumatico &c. adhibentur. De vehementiâ succi radice sambuci vid. *Minder. med. milit. c. 6. p. 225. seq.* De sambuco in genere *Blochwitz. Anat. sambuci.*

Asarum potens est medicamentum purgans & meticum, quo posteriori sine locum adhuc obtinet. Ante aliquot annos cuius huius loci, vir quadratus difficulter mobilis, sumit suastu aniculæ pulverem asari fol. & rad. ad integrum cochlear, inde verò hypercatharsin patiebatur lethalem.

Myrobalani, prunorum peregrinorum species, ab Arabibus in scholam medicam introductæ, quarum quinque genera sunt, *chebula*, omnium maximæ; *curina*, à colore dictæ; *bellirica* galiam vel nucem moschatam æmulantes figurâ & colore; *Emblica* subnigricantes exossatæ & concisæ; & *Indæ*, nigræ, nucleorum corni æmulæ, osse carentes. Constituunt purgans lenè, ut citrinæ bilem, Indæ melancholiam, non tam ob colorem quam dulce-

dulcedinem, reliquæ pituitam purgare statuantur. Hæc tamen vis lenitiua seu purgandi adeo exigua est, vt dubitetur fere, num interlaxantia vel adstringentia potius sint referendæ, præcipue cum, *Fragoso teste, med. Ind. Tr. 3. cap. 22. p. 54.* Indi ipsi iis non vtantur ad purgandum, sed ad retinendum fluxum sanguinis & feminis. Temperant & alterant potius humores peccantes, bilem obtundunt, eius modum refrænant & leniter educunt, & post se adstrictionem relinquunt.

Euphorbium, succus arboris seu plantæ potius ferulacæ, C. & S. quarto gradu, ob vires causticas vesicatoria & rubefaciencia ingreditur. Purgat quidem vehementer humores pituitosos & frigidos aquosos, vnde olim in apoplexia & aliis affectibus frigidis, vt & hydropè inprimis, commendabatur. Sed cum acerrimum sit, vt & fætum abigat, & ventriculum erodat, quo nomine, recte an iniuria, *Helmontium* empirici nomine culpat *Heerius obs. 25. p. 287.* & tormina immania cieat, vnde virginem, a pharmacopœo eodem propinato, ad mortem fere laborasse nouimus, *consultius eodem hodie, purgandi quidem sine, abstinemus, licet vel acidis, vt succo citri, vel frigidis aliis, vt succo portulacæ, vel oleosis, vt ol. amyg. d. corrigere id vulgo laborent, & ad gr. vii. vel ℥℥. saltem dare iubeatur.*

Opopanax, sagapenum, bdellium, gummi ammoniacum, quæ singula in pilulis de opopanace reperiuntur, gaudent quidem insigni vi deterfiua & humores fundendi, vnde & a *Syluis* in pilulas præscriptæ commendantur; verum notauimus ab illis ipsis facillime tenesinum hæmorrhoidalem oboriri, quod rodant quasi intestina, inprimis cum *colocynthide mixta*. Præstat eadem ad emplastra seligere, vel interne alterandi & incidendi sine, vnde & ingrediuntur theriacam; vel si purgantibus ea addere placeat, minori dosi, in obstructionibus tenacibus pituitosis,

Lapis Armenus, a patria dictus, licet in Bohemiæ & aliis argenti & auri fodinis reperiatur copiose, tam rarus est in officinis, vt vix decima quæque illum ostendere possit. Vt lapis Lazuli coeruleo, ita hic viridi magis colore, seu ex coeruleo-

Hh

viridi

viridi constat, vnde cum chrysocolla nativa affinitatem habet. Relatus ob acrimoniam veneream, quam secum gerit, inter purgantia & melanagoga olim fuit, lotus & propinatus; verum a recentiorum nemine amplius hoc nomine in praxi æstimatur.

Lapis Lazuli coloris veneti, striis & maculis solaribus interstinctus micans, cum lapide armeno iudicatur conuenire & de ære participare, quo de pluribus legi potest *Exc. Pecblenus noster l. de purg. p. 286.* Hinc etiam multos experitur aduersarios, qui ipsum diffamant, & prauas nocentes ac exculcerantes, lotionem non corrigibiles, eiusdem facultates inculant, vnde etiam ex confectione alkermes expungere eundem gestiunt, quam & hoc nomine aliquando purgare asserunt, quod tamen per accidens sæpe fit, quam in rem vid. *Dodon. obs. med. c. 54. p. 90.* Ast reuera innoxius est lapis, & vires, quas habet purgantes, leues possidet, unaque massam sanguineam purificantem egregias. Si enim corrigatur lotionem acrimonia metallica, quam leuem habet, tuto cum purgantibus melanagogis dari potest, vnde ipsum ad ʒj. cum ana gialapæ dedimus sæpius interdum etiam in robustioribus citra effectum purgationis vllum. Sunt etiam, qui huic lapidi plus fidendum rentur, quam helleboro, in affectibus melancholicis, & in desperatissima elephantias illum experimentis suis nobilitatum commendat *Sealiger. exerc. 272.* Pilulæ de lapide Lazuli, in pharmacopœis descriptæ, itidem sunt exoletæ.

Helleborus duplex est, differentia a radice desumpta, non a floribus, albus & niger. *Albus* inter purgantia exoleuit, ob vehementiam, vnde inter *uoz. Sing.* primum locum tenet, & varia quidem educit, sed potentissime & summa cum violentia. Hic tempore *Hippocratis* potissimum fuit in vsu, vnde ubicunque hellebori mentionem facit idem simpliciter, sine additamento, ibi album intelligit, teste *Galeno 5. aph. comm. 1.* *Helleborus* albus hic potentior longe nigro, vnde & a *Paracelso* dicitur iunior, quod iuniores. i. e. valde ferocientes, vires possideat. Et vomitus quoque potenter ciet, minus sedes, de quo experi-

men-

mentum consignauit *Smer. miscell. p. 565.* vbi refert quendam puluerem hellebori albi, in sacculis coriaceis passim etiam hodie venalem, ad pondus 3ß. (tantum enim pulueris singuli continent,) idque ex modico aquæ haussisse, a quo vomitus proruperunt, aquosi primum, hinc aliquid flavi continentes, infra deiecit semel. Hodie igitur cum sacculis suis pro sternutatorio solum adhibetur.

Non æque hinc patet, quare helleborus ferulaceus dicatur helleborus Hippocratis siquidem admodum segnis est, vnde ad *Ëj.* illum dedit *Rolfincius.* Si dicere volumus quod res est, experimenta fere circa helleborum fieri hodie desiere, prostantibus melioribus.

Iris nostras non minus, ac alia exoleta, ob acrimoniam calidiorum minus frequentatur, nouimus tamen cochlearis quantitate cum successu hydropicis propinatum succum; prostant potentiora, & simul mitiora. *Florentina* vero mitissima pro infantibus vulgò vñtata est, seu sola, seu cum aliis miscenda.

Mezerium vtut frutex sit, primo vere in syluis florens, & quoad corticem cum primis commendatus, corrigendum cum aceto; minus tamen in vsu selecto est. Medicina enim rustica est, & sæpe febres symptomaticas inducit, vnde tanti non affirmatur, vt aliis præponatur. Sin in vsum vocanda fuerit, magis in extracto vel infuso id fieri potest. Empirica quædam nobilis pro hydrope curando exhibebat in substantia puluerem corticum laureolæ cum melle & farina, panes inde formando, idque aliquando cum successu felici. Par ratio est pil. de mezereo.

Sic & *rob ebulli ex baccis* prolectum laudatissimum quidem est *ῥοβυλλῶν*, vel diureticum & diaphoreticum, cortex vero & semen ventriculo inimica adeoque exauctoranda sunt. Radix decocta cum vino hydropicorum aquas expurgat.

Bryonia quidem non immerito in hydrope commendatur ab *Helmontio in hydrop. ignot. §. 40.* tum quia aperit, tum quia serum hydropicorum euacuat; conuenit & in aliis feri acris vitiis, sed purgandi scopo ipsa quoque stat post principia,

Hh 2

Rhamnus

Rhamnus solutivus, seu spina ceruina, vix nomen retinuit, seu vsum spectemus, succo viridi nauseabundus & minus frequentatus, vel fundamentum in re habens.

Grana tilli & semen ricini vnus eiusdemque quidem sunt profapix, illa siquidem nihil aliud sunt, quam semina ricini, pro diuersis tamen assignantur, quod grana tilli sint semina ricini ex India allata, & forsan alius speciei; semen vero ricini apud nos quoque haberi queat. Siue pro vno eodemque, siue pro diuersis habeantur, perinde est, neque enim in vfu sunt seu in praxi adhibentur a medicis, ob vehementiam & acrimoniam, quod vredinem molestissimam habeant, quæ in pelliculâ intimiori medio loco residente inprimis conspicua est. Adhibent ea adhuc empirici & balneatores, & memini ciuem quendam numero tria adsumsisse, indeque fortiter purgatum. Qui vero vim agendi nosse velit, gustet saltim particulam, inde enim fauces accenduntur quasi summo ardore & intolerabili. Par ratio quoque est *nucis catartica*, quæ cum dictis conuenit effectu, differt magnitudine, est enim maior, de quo præter *Clusium* aliosque legi potest *Sim. Pauli quadrip. botan. p. 548. & 552.* vbi & de granis tilli plura habentur.

Epithymum cuscute est species, siquidem quod apud nos in lupulo, vrUCA & aliis plantis est cuscuta, id in thymo est epithymum, licet & odore, qui thymum refert, & nodis ac filamentis a cuscuta differat, Creticum & Narbonense eligendum. Fatentur autores omnes corrigendam esse eiusdem tarditatem & siccitatem, vnde reuera si examinentur singula, purgantibus sociatum hinc in classem ipsorummet relatum fuit. Præstat corrigentis & alterantis loco in affectibus melancholicis ad ʒij. iij. ʒʒ. infusis & decoctis addere, siquidem spiritus blande reficit, acorem infringit, serum corrigit, subtilitate sua penetrat & aperit.

Cortex frangule in balneis & vnguentis euporisticis contra scabiem etiam vulgo vsitatus magis. Eadem ratio est *cort. sambuc. sem. & cort. ebuli*, item *rhaharbari monachorum*, quod debilius longe euacuationem præstat, vnde in dupla dosi
præ-

præscribendum censent; in clysteribus habere locum potest.

Patet ex dictis, esse & in his minus vsitatis quandam differentiam, nec tam negatam purgandivim & efficaciam, quam selectum, & quod iis primario purgandi fine non facile utamur.

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT V.

De

Purgantibus rariis vsitatis.

RARIVS & DETERMINATE VSITATA vocamus, quæ in praxi quidem locum habent, sed iidem non quotidianum, primarium & catholicum, sed magis in his vel illis calibus & circumstantiis, si quidem selectum attendamus.

Cassia, ad differentiam lignæ, *solutina* dicta seu fistularis, a forma, in cannis enim videnda est filiqua, ex Ægypto & India afferri solita, vnde Alexandrina audit. In vsu est non tota, sed quoad pulpam recens extractam, quæ & *flos Cassie*, item *extractum* audit, semen vero & cortex, & interstitium membranæ non sunt purgantia seu vsualia, quin adstringunt potius.

Temperatæ est naturæ, & blanda, subdulci, mucilaginosæ vi humorum acridinem mitigat, acridinem sanguinis, feri & feminis, & siccitatem corrigit. Hinc *pectoralis* est, in tussi infantum & adutorum, pleuritide; *nephritica*, in calculo & renum ardore, ciens vrinam & vias leniens; in gonorrhœa item simplici & virulenta, vt & pollutione nocturna conueniens. Benigna est, vnde Italis maxime frequentata, & grauidis ipsis concessa, sed lenior, flatulenta & ventriculum laxans; hinc non danda æque in flacciditate ventriculi, fermentatione humorum, flatibus, vt in colica, dysenteria, hypochondriacis.

Hh 3

Pollet